

HERMAN VAN BAAR

DE WITT

OF

ORANJE

Personages

Henk Smits *knecht van Cornelis de Witt*

Cornelis de Witt *broer van Johan de Witt, gedeputeerde te velde*

Gijsje *prinsgezinde jonge Haagse vrouw*

Willem *prins van Oranje (bandlid)*

Frederik van Nassau Zuylestein *bastaardoom van de prins (koorlid)*

Amalia van Oranje Nassau – van Solms *oma van de prins (koorlid)*

Dominee Simonides *(koorlid)*

Willem Tichelaar *barbier en crimineel (band- of koorlid)*

Rechter Hof van Holland *(koorlid)*

Beul *(koorlid)*

Jan, Joris, Joost,

Mien, Lien, Sien, Pien, Fien,

Trees, Trijn, Trien, Truus, Trio,

volk en vertellers (koor)

Als het publiek binnenkomt loopt Henk rond

en zet van alles klaar.

voorspel

Bij Cornelis de Witt thuis in Dordrecht.

(15 jan 1672)

henk *poetst laarzen*

Waar het om gaat is dat je goed bent.

In wat je doet. Toewijding noemt mijn meester dat. Dat je zo opgaat in wat je doet, dat je het wordt. Zoals bij paard borstelen. Dan heb ik dat. Dan word ik zelf die borstel en streel ik het paard overal, raak ik elk haartje aan.

Gaat dat paard glanzen. Echt waar. Zo mooi.

Mijn meester heeft dat ook, ergens helemaal voor gaan. Hij heeft de grootste overwinning ooit behaald. Op de Engelsen. Voer hij de rivier de Thames op, schoot al hun oorlogsschepen lek en nam hun koningsschip mee naar huis. En zijn broer Johan de Witt had het verzonnen, achter zijn bureau. Echt geniaal: stiekem een rivier opzeilen en een hele vloot opblazen.

cornelis *in Japanse kimono, met brief*

Oorlog op komst. We moeten weg. Pak alles in.

henk Met Engeland? Gaan we weer naar zee?

cornelis Nee, naar Brussel. En daarna naar het oosten. De Rijn en de IJssel moeten verdedigd.

henk Is Brussel aan de Rijn?

cornelis Nee Henk, Brussel ligt in het zuiden.

henk Waar komt die oorlog dan vandaan?

cornelis Wist ik het maar.

henk Niet van twee kanten tegelijk lijkt me.

cornelis Van drie kanten als het tegenzit.

Fransen, Engelsen en Duitsers.

henk Allemaal tegelijk? Waarom?

cornelis Jaloezie.

henk Jaloers? Wie op wat?

cornelis Ons land is het rijkste van Europa, Henk. We zijn te machtig. Dat zint ze niet. Daarom mobiliseert Louis.

henk Lowie wie?

cornelis De Veertiende. Die zelfingenomen modekoning. Ik moet zien te verhinderen dat hij ons aanvalt. Die Fransen komen gegarandeerd over land. Dan hebben we niets aan onze sterke vloot.

henk Dus u gaat een leger organiseren.

cornelis Inpakken Henk! En kleed me aan.

henk Gaan we te paard of met de koets?

cornelis Met de koets.

henk Hoeveel paarden wilt u mee?

cornelis Alle paarden.

henk Alle paarden? Hoe lang blijven we dan weg.

cornelis Dat weet ik niet. Schiet nou maar op.

henk Het spijt me heer, ik begrijp het nog steeds niet. Wat moeten we in Brussel?

cornelis Aan de Spanjaarden steun vragen tegen de Fransen.

henk De Spanjaarden? Daar zijn we tachtig jaar mee in oorlog geweest!

cornelis De vijand van je vijand is je vriend Henk.

henk En die moeten ons verdedigen?

cornelis Pak de boel nou maar in, daar heb ik meer aan. Vergeet mijn
laarzen niet.

henk Is Brussel drassig dan?

cornelis Nee, maar een waterlinie wel.

henk Waterlinie? Misschien heb ik te weinig verstand meester.

cornelis Er zijn maar weinig mensen met veel verstand, Henk.

henk maar ik moet u wel blijven begrijpen.

cornelis Ik leg het je nog wel eens uit. Hou jij je nou maar bij de paarden en
de kleding, doe ik de oorlog. Je kunt niet overal verstand van hebben Henk.
Jij denkt praktisch, ik strategisch. Dat is allebei nodig. Maar het is net als
het verschil tussen man en vrouw. De man is het hoofd, de vrouw het
lichaam. Snap je? Het hoofd leidt het lichaam, maar ze kunnen niet zonder
elkaar.

henk Elke vrouw heeft toch een eigen hoofd?

tussenspel

Dageraad. Gijsje komt op, vindt een pamflet, leest het. Pamfletstem neemt het over.

pamflet

‘Alles wat wit is krijgt van de dageraad
een oranje gloed.

Vol van vuur zal de nieuwe zon
al die kleurloze troep verschroeien tot as!’

gijsje Yes!

proloog

gesproken en gezongen

koor *zingt*

Zestientweeënzeventig.

jelle 350 jaar geleden,

jens 344 jaar geleden,

jelle in 1672, was Nederland nog kleiner dan nu.

jens De Republiek der zeven verenigde Nederlanden.

jelle Zo heetten we toen.

kira/zoï/anne/annika *zingen*

Groningen, Friesland

Utrecht, Gelderland

Overijssel, Zeeland

Holland; Holland.

jens De enige republiek tussen allemaal koninkrijken.

jelle Het rijkste en machtigste land van Europa.

jens Van de wereld. In elke haven van de wereld lag wel een Hollands schip.

koor *zingt*

graan, bier, hout, honing, huiden,

indigo, katoen, koffie,

aluin, cacao, ketels, lak, lood,

olie, opium, pek, porselein, rijst,
graan, staal, suiker, teer, thee, tin, textiel
wapens, slaven, metaal, nagels,
vis, vlas, traan, was, wol, wijn, ijzer, zout, zijde,
salpeter, specerijen, zuidvruchten, zuivel.

kira/zoï/anne/annika zingen

Engeland, Frankrijk, Arabië, Archangel,
Oostzee, Middellandse Zee, IJszee,
Noorwegen, Portugal, Rijnland, Spanje, Vlaanderen,
Oost-Indië, West-Indië, Amerika, Japan.

jelle We brachten overal goederen heen en haalden overal goederen
vandaan. Omdat we zo graag handelden, hielden we graag iedereen te
vriend. Maar dat lukte niet altijd. Zoals in 1672.

koor zingt

Rampjaar.

kira/zoï/anne/annika zingen

De koning van Frankrijk,

koor zingt

Rampjaar.

kira/zoï/anne/annika zingen

De koning van Engeland,

De bisschop van Keulen,

koor zingt

Rampjaar.

kira/zoï/anne/annika *zingen*

De bisschop van Münster.

tom Toen had die enige republiek tussen allemaal koninkrijken, ineens
alleen maar vijanden. Ze spanden samen, in het geheim.

ilse De koning van Frankrijk leidde het verbond. Louis Quatorze. Lodewijk
de veertiende.

koor *zingt*

Rampjaar.

ilse Die wilde Frankrijk nog groter maken dan het al was. Met het grootste
leger dat Europa ooit zag.

gijsje En wat deden wij? Niks deden wij. We wachtten af. De Witt wachtte
af. Johan de Witt, de man die altijd alles regelde. Manusje van alles. Maar
nu niet.

koor *zingt*

Rampjaar.

gijsje Niks deed hij, helemaal niks.

jelle Johan de Witt, raadpensionaris van Holland.

tom Al tweeëntwintig jaar raadpensionaris.

vrouwen *zingen*

Minister-president zeg maar.

En minister van binnenlandse zaken.

En minister van buitenlandse zaken.

En minister van defensie.

koor *zingt*

Rampjaar.

henk De machtigste man van het land.

gijsje Maar niks deed hij, helemaal niks.

cornelis Dat is niet waar, hij was keihard aan het werk.

koor *zingt*

Rampjaar.

cornelis Hij schreef brief na brief.

gijsje Maar hij dééd niks, dat zeg ik toch.

cornelis Hij smeedde allianties, vroeg hulp aan andere landen.

kira/zoï/anne/annika *zingen*

Pruisen,

koor *zingt*

Rampjaar.

kira/zoï/anne/annika *zingen*

Zweden,

koor *zingt*

Rampjaar.

kira/zoï/anne/annika *zingen*

Denemarken,

koor *zingt*

Rampjaar.

kira/zoï/anne/annika *zingen*

Spanje.

gijsje Dat leverde niks op. Helemaal niks.

cornelis Onderhandelen kost tijd. Hij stuurde mij erop uit. Zijn broer.
gijsje Zijn broer. Hou toch op. Twee handen op één buik die broers.

koor *zingt*

Rampjaar.

cornelis Ja, hij was als mijn hoofd en ik als zijn handen.

gijsje Gelukkig hadden we als redder in nood de prins.

vrouwen *zingen*

Prins Willem van Oranje de derde,
zoon van prins Willem van Oranje de tweede,
kleinzoon van prins Fred'rik-Hendrik van Oranje,
achterkleinzoon van prins Willem van Oranje de eerste,

koor *zingt*

de vader des vaderlands.

jelle Prins Willem van Oranje de derde.

ilse Zijn vader stierf nog voor Willem was geboren. Hebben ze hem meteen
het recht van opvolging afgenomen.

cornelis Vanwege de vrijheid! Zijn vader pleegde een staatsgreep. Een
militaire staatsgreep. Die zette vrijdenkende mensen gevangen. Ook mijn
vader. Dat mag nooit meer gebeuren. Nooit meer!

jelle Maar dat ongebooren prinsje werd een prins. En eiste zijn plek op.

cornelis Er was geen plek. Daar ging het juist om. In een Republiek heeft
een koningskind niets te zoeken. Daar regeren burgers zelf.

jelle Hij bedoelt regenten. Rijke burgers. Niet gewone mensen.

henk Ik ben zo'n gewone man. Ik werkte voor hem. In...

koor *zingt*

Zestientweeënzeventig.

Rampjaar.

1 gijsje vindt de prins geschikt

Dezelfde dag in Den Haag. (15 januari 1672)

Op straat.

pamflet

‘Komt er nog wat van, De Witt?!

Een goeie generaal benoemen,

is dat nou zo moeilijk?’

gijsje Er is verandering op til. Ik voel het.

Hij gaat het doen. De prins.

mien Wat heb je toch met die prins?

gijsje Hij heeft me gezien. Hij zwaaide.

mien Ja, zwaaien doet ie heel goed. Hij zwaait wat af de laatste tijd.

gijsje Hij heeft oog voor mensen. Het was alsof hij wilde zeggen: het komt allemaal goed Gijsje. Ik zal ons land verdedigen.

mien Ik vertrouw hem niet. Prinsen zijn voor de sier, voor feesten en partijen zeg maar. Johan de Witt is de enige echte leider van ons land.

gijsje Johan de Witt kan geen leger aanvoeren.

De prins wel. Hij is een Oranje. Dat zit in zijn bloed.

mien Ik snap niet waarom je zo fanatiek doet. De Witt doet het prima. Vier jaar geleden hadden we toch ook oorlog? Heeft ie ook opgelost. Wat moeten we nou met een kindgeneraal? Dat wordt niks.

pien Heb je het over Willem?

lien Hou toch op. Dat joch heeft geen enkele ervaring.

gijsje Er komt oorlog. Dan moet er gevochten worden, toch? Met een Oranje als generaal winnen we. Dat is altijd zo geweest. Hij is er voor gemaakt. Dat zie je aan alles.

lien Hij heeft toch een soort van bocheltje of zo?

sien Willem is de enige Oranje die we nog hebben. Daar moeten we zuinig op zijn.

lien Die is pas eenentwintig!

gijsje Al! Hij is ál eenentwintig.

trio *zingt*

De prins onze held.

gijsje *zingt*

Als je eenentwintig bent kan je alles.

trio *zingt*

Kan je de hele wereld aan.

Ben je een man, hoor je vooraan.

2 de prins vindt zichzelf geschikt

Dezelfde dag in het paleis van de prins. Paleis Honselersdijk. (15 jan 1672)

prins Er is er maar één, die het leger kan aanvoeren.

amalia Een Oranje.

prins Precies, oma. En er is er maar één die stadhouder van dit land kan zijn.

amalia Ik ben het met je eens mijn jongen, maar zeg dat nou niet hardop. Het is nog te vroeg. Je bent pas eenentwintig.

gijsje *zingt*

Willem van vijftien was stil en ongelukkig,
zat in een hoekje, wist niet wie hij was.

Maar met zestien ging hij toch het leger in.

Dat moest, al was hij groen als gras.

prins Dat stadhouderschap is van mij, oma.

Ik heb er recht op!

zuyl De eerste stap is het leger leiden. Dat is al ingewikkeld genoeg.

gijsje *zingt*

Met zeventien zat er commando in zijn bloedbaan.

Met achttien wist hij hoe hij winnen moest.

Met negentien zat hij in de Raad van State

Met twintig mat hij zich al met de Witt.

prins Ik heb koninklijk bloed. Van mijn vader én van mijn moeder. Ik ben voorbeschikt. *hoestbui*

amalia Rustig lieverd.

prins Orde moet er zijn. Rangorde. Iemand moet de baas zijn. Iemand die leiderschap en vechten in het bloed zit.

zuyl Kokend bloed.

amalia Hou je in Frederik. Straks steigeren jullie allebei. Daar komen brokken van. Denk alsjeblieft aan het belang van de familie. Ik houd me ook al twintig jaar in.

prins Hij begrijpt me tenminste.

gijsje *zingt*

Met eenentwintig heeft hij het licht gezien,
doet hij dingen die iedereen verbaast.
Tourt hij als een God door eigen land,
kan hij de hele wereld aan.

prins Die de Witten zijn te koud, te stoïcijns om echt te vechten. Net als al die regenten. Angsthazen. Bestaat er straks geen Republiek meer. Zijn we totaal onder de voet gelopen.

Hebben ze te lang vergaderd in de Staten Generaal, te lang gearzeld met een leger optrommelen. Alleen ik kan dit land redden van de ondergang. Dat hebben al mijn voorvaderen bewezen. *hoestbui*

amalia Ik geloof in je lieverd. Maar De Witt heeft de macht. We moeten voorzichtig opereren. Stap voor stap.

zuyl Pamflet voor pamflet. Tot het volk alleen nog een oranje waas ontwaart.

Zodat ze alleen nog in u geloven en niet in De Witt.

prins De Witt, De Witt... Ik haat De Witt.

En ook zijn broer. Ik haat ze allebei.

Ze hebben jou toch ook vernederd, oom?

zuyl Er komt een dag dat ze daar spijt van krijgen. Wat vind u van dit pamflet?

prins Erg grappig.

pamflet

‘Wilt u met De Witt naar de verdommenis?’

Blijf dan zitten waar u zit en verroer u niet.’

3 het volk bekent kleur

Een maand later in Den Haag, op straat.

(10 februari 1672)

volk *zingt*

We gaan ten onder met De Witt.

Waar blijft Oranje?

We gaan ten onder met De Witt.

Waar blijft Oranje?

Wij vinden kracht

in de prins van Oranje die wacht.

Iedereen kijkt van Cornelis naar de prins en terug.

gijsje Er gebeurt niks, helemaal niks. Terwijl we allemaal voelen dat er iets gaat gebeuren.

pamflet

‘Witt is geen kleur, Oranje wel!

Het volk bekent kleur en kiest Oranje!’

4 redder des vaderlands

Twee dagen later in het paleis van de prins.Paleis Honselersdijk. (12 februari 1672)

amalia Overal ben je geweest en overal ben je toegejuicht. We hebben zoveel nieuwe vrienden geworven.

zuyl Onze giftige pamfletten doen hun werk bijzonder goed. Niemand kan meer om u heen. Zelfs De Witt niet.

prins Wat is je nieuwe strategie, oom?

zuyl We moeten de Franse dreiging in ons voordeel uitbuiten. De angst bij het volk vergroten en u als redder presenteren.

amalia Redder des vaderlands.

zuyl Ja, op wie we allemaal hebben gewacht.

pamflet

‘De Witt is ziende blind!

Wordt wakker Holland!

De Franse koning komt eraan

met 120.000 soldaten!

Dat laten we toch niet

zo maar gebeuren?

We moeten nu kiezen voor kracht!

Weg met die slappe Witte knieën!

Geef ons een sterke man!

Vol vuur en vlam!’

volk *zingt*

Ontwaak Holland, ontwaak.

Honderdtwintigduizend Franse soldaten staan paraat.

Wij willen een sterke man, vol vuur en vlam.

Wij willen Willem als generaal.

Hij is de enige die ons redden kan.

5 bij cornelis thuis

Twee dagen later bij Cornelis thuis. Dordrecht. (14 feb 1672)

cornelis Zelfs Amsterdam wil Oranje als generaal. Het is niet te geloven. En mijn broer legt zich erbij neer.

henk Bent u bang?

cornelis Bang? Voor wie?

henk Voor de prins, voor het volk.

cornelis Zij bepalen niet wat er gebeurt in dit land.

henk Maar ze zien niet wat u en uw broer allemaal doen. Dat moet u in een pamflet zetten.

cornelis Een pamflet van mij of mijn broer leest niemand. Argumenten tellen niet op straat. Pamfletten zijn voor schreeuwers.

henk Is de prins een schreeuwer?

cornelis De prins is nog een kind.

henk Hij is al eenentwintig.

cornelis Precies.

henk Maar te jong voor een generaal.

cornelis Het is te gevaarlijk.

Geef een Oranje een leger en hij neemt het hele land. Dat heeft de geschiedenis wel bewezen.

henk *doet Cornelis een mantel om*

Deden al die Oranjes dat dan, meester?

cornelis Elke Oranje wil macht, wil stadhouder zijn. Of liever nog koning.

Maar koningen willen roem. En een koning die alleen zichzelf ziet, dwingt zijn volk op de knieën. Dat gaat altijd ten koste van de vrijheid. Vrijheid is ons hoogste goed, Henk, vergeet dat nooit. Ware vrijheid gaat boven alles.

henk Ook boven liefde?

cornelis Ja, zelfs boven de liefde.

Liefde is mooi, maar je kunt er je verstand mee verliezen. Gevoelens zijn gevaarlijk. Laat je nooit meeslepen door je gevoel. Zelfbeheersing, daar gaat het om. Zodat je vrij kunt blijven denken. En vrijheid van denken, tot het uiterste toe, dat is waar ons land voor staat.

trekt de mantel met kracht om zich heen

henk Voorzichtig meester. Dit is de duurste stof die u ooit droeg.

Zelfbeheersing, daar gaat het toch om?

pamflet

‘Die Witte man zonder ruggengraat,

heeft die ook geen oren?

Kan hij het volk niet horen?’

6 cornelis bij de prins

Een dag later in het paleis van de prins.

(15 feb 1672)

Ook Zuylestein, Henk en Amalia.

cornelis Hoogheid.

prins Heer Cornelis.

cornelis *zingt*

De Staten Generaal benoemt u
tot kapitein-generaal van het leger.

prins Wat een feest dat u dat komt vertellen.

cornelis *zingt*

Het is slechts voor één keer, Hoogheid.

prins Eén keer wat?

cornelis *zingt*

Slechts één campagne Prins.

Alleen deze veldtocht tegen de Fransen.

prins Alleen deze veldtocht tegen de Fransen? Nee.

cornelis *zingt*

Wat nee?

prins Om daarna weer aan de kant te zitten?

Ik doe het niet.

cornelis *zingt*

Begrijp ik dat u de benoeming weigert?

prins Indeed I do!

zingt

I am not a fool Mister De Witt,

I have no patience anymore.

You're not the one who pulls my strings.

My life is mine

and is not yours.

There is a king inside of me

who'll find his way despite of

you are the fool Mister De Witt

Orange will rule!

herhaal eerste vier coupletten

The throne your brother seems to own

is fake, he shall be overthrown.

And so will you, you are a wannabe

My threat is real, no fantasy.

I'm not a fool Mister De Witt

Orange will rule

dialogoog simultaan met bovenstaande song:

henk Waarom zingt hij in het Engels?

cornelis Als hij geëmotioneerd is valt ie terug op zijn moedertaal.

henk Is die Engels?

cornelis Ja. Al die vorstenhuizen huwelijken hun kinderen onderling uit.

Eén groot fokprogramma om de wereld te veroveren en de vrijheid uit te roeien.

prins *als hij is uitgezongen*

I demand to keep the job if I'll win!

cornelis In dit land bepalen de Staten Generaal wat er gebeurt.

henk Rustig meester, rustig. Blijf ademen.

cornelis Ik zal uw verzoek aan hen voorleggen.

henk Adem in en adem uit.

cornelis *ingehouden*

Die niksnut, die verwende, over het paard getilde...

henk Stil meester, zwijg. Laat u niet gaan.

7^a de prins kapitein-generaal

Tien dagen later in Den Haag op straat.

(25 feb 1672)

pamflet

‘De regentenkliek piest naast de pot!

Onze prins wordt de Kapitein-generaal!’

lien *komt gillend op*

Jaaaaaa! Ze hebben het gedaan!!

koor Jaaaaaaa!!!

lien Lees!

De vrouwen zingen gillend een blij gilgezing.

vrouwen *zingen (zonder Annika) dubbelzinnig*

Oranje in naam,

Oranje in daad,

O bliksem van God

O koninklijk zaad.

Ons lot ligt in uw handen

Bescherm ons, de Nederlanden.

gijsje Nu komt alles goed.

7^b cornelis nogmaals bij de prins

Dezelfde dag, in het paleis van de prins.

(25 feb 1672)

Ook Zuylestein, Henk en Amalia.

cornelis zingt

U mag Kapitein-generaal zijn tot uw 23e.

Dan bent u voor de wet volwassen en beslissen we opnieuw.
prins Belachelijk. Ik ben volwassen. Wacht maar, er komt een tijd dat
kinderen al met achttien voor de wet volwassen zijn.

cornelis zingt

Dat betwijfel ik. Hun geest is dan niet rijp.

En hun heethoofdigheid gevaarlijk.

prins Ter zake, meneer de Witt.

cornelis zingt

Mijn missie naar Brussel is geslaagd.

Ze houden de zuidgrens voor ons dicht.

prins We hebben voldoende manschappen in Maastricht en de forten langs
de Rijn, maar bij de IJssel zit onze zwakste plek. Dus verzoek ik u per
ommeegaande daar naartoe te reizen.

cornelis zingt

U geeft mij een opdracht?

prins Vanaf nu ben ik Kapitein-generaal.

cornelis *zingt*

Als Kapitein-generaal krijgt u uw orders van de Staten Generaal.

Ik ben daarvan de vertegenwoordiger...

te velde.

prins Kijk eens aan. Wij gaan intensief samenwerken. Ik verheug me. Ik verzoek u te overwegen per ommegaande af te reizen naar de IJssel en te doen wat gedaan moet worden.

cornelis *zingt*

Ik zal uw verzoek in overweging nemen, Hoogheid.

prins Dat verheugt mij, meneer De Witt.

cornelis *tegen Henk* Ik doe het niet. Ik doe het gewoon niet.

henk Alles staat klaar meester. We zouden toch al naar de IJssel gaan. Het is toch belangrijk?

cornelis Laat me maar even Henk.

7^c henk ontmoet gijsje

Dezelfde dag in Den Haag op straat.

pamflet

‘Eindelijk, eindelijk hebben we een verdediger!

Onze bezielde prins Willem leidt het leger!

Hij gaat die verwaande Louis Quatorze

een toontje lager laten zingen.’

feest, uitgelaten

volk Jaaaa!!!

gijsje *zingt en danst*

Je suis Lowie, zie

hoe bevallig ik dans.

Ik sjans op zijn Frans

met tout le monde.

Ze glijdt uit. Henk reikt zijn hand en helpt haar overeind.

gijsje Waarom zing jij niet?

henk Ik zing voorzichtig.

gijsje Ik zing graag.

henk Dat hoor ik.

henk Je zingt mooi. Ik krijg er kippenvel van.

gijsje Laat voelen...

*Hij staat stil, stroopt zijn mouw op en strekt zijn arm uit, ze strijkt over zijn
huid en neemt de leiding.*

henk Ik moet gaan.

gijsje *zingt*

Niet naar de kant
heer warme hand.
Nee, blijf en dans
met mij de tout en ronde.

volk *zingt*

Galante charmante,
irritant arrogante,
flamboyant amusante Lowie.

henk Ik moet weg.

gijsje Blijf.

henk Ik moet werken.

gijsje Het is feest.

henk Mijn meester wacht.

gijsje Nog even.

henk Ik... eh... hoe heet je eigenlijk?

gijsje Gijsje. Jij?

henk Henk.

gijsje Kun je je meester niet laten wachten?

henk Nee.

gijsje Moet wel een heel belangrijk man zijn.

henk Ja.

gijsje Zolang het maar niet Johan de Witt is.

henk Warm.

gijsje Wat?

henk Ik moet echt gaan.

gijsje Je bent een knecht van Johan de Witt?

henk Nee, van zijn broer Cornelis.

gijsje Gatverdamme!!!

henk Wilde je liever dat ik de knecht van heer Johan was?

gijsje Nee, natuurlijk niet, ben jij gek!?

Ik had niet bedacht dat je uit die hoek kwam.

henk *loopt weg*

gijsje Hé!

henk Wat is er?

gijsje Waar ga je heen?

henk Naar de IJssel.

gijsje Zie ik je nog eens?

henk Graag, ik wil niets liever. *geeft haar een eerste snelle kus* Als ik terugkom zoek ik je op.

af

gijsje Misschien kom je nooit meer terug...

8 aan de ijssel

Een maand later aan het front aan de IJssel.

(22 maart 1672)

Het manvolk trekt aan een dik touw dat met kleine stukjes afrolt.

mannen *zingen*

En één en twee

En één en twee

En drie en vier

En drie en vier

jan Ik lijk wel een dier.

joris Een trekdier.

cornelis Kom op, doorbijten mannen. Onze verdediging is nog niet op orde.

joost Ik wil bier!

cornelis Kom op mannen, nog even.

joris Ik kan niet meer.

cornelis Straks is er bier. Niet nu. Nog niet alle kanonnen staan op hun plek.

trio *zingt* mannen *zingen*

mijn lief En één en twee

kom snel naar huis. En één en twee

De stier is ziek, En drie en vier

het hooi vergruist. En drie en vier

mijn lief En één en twee

kom snel naar huis. En één en twee

Ons kind is ziek, En drie en vier

het graan heeft luis. En drie en vier

jan Meneer, ik doe het niet meer.

cornelis Wat we doen is hoogste noodzaak, mannen. Kom op!

joost We? U hebt makkelijk praten heer. U staat daar maar.

cornelis O ja? *pakt het touw en doet mee*

mannen twijfelen even; pakken dan het touw en gaan door; zingen weer onafgebroken

henk mannen *zingen*

Meester, uw kleding. En één en twee

Die is niet geschikt En één en twee

voor dit werk. En drie en vier

En drie en vier

cornelis Zeur niet Henk. Help mee. Je bent toch niet van suikergoed? Of wel?

henk Nee heer, nee. Maar mijn handen.

Als ik straks uw kleding...

cornelis Dat zien we dan wel Henk. Kom op. Vanavond oefenen met het musket.

henk Schietles?

joris Schietles?

cornelis Jullie hebben hiervoor getekend.

Een man, een man. Een woord, een woord.

fien *zingt*

mijn lief

kom snel naar huis.

Ons kind is ziek,

het graan heeft luis.

*Joris stopt met trekken; de anderen haken ook
een voor een af.*

jan Meneer ik ga. Dit heeft geen zin.

Wij zijn boeren en ambachtslui, we hebben nooit leren vechten. Die
Fransen stappen lachend over onze lijken heen.

joost Ik ben een boer. Geen soldaat. U heeft niets aan mij.

cornelis Laat angst niet je raadgever zijn.

Denk na. Gebruik je angst om te vechten voor het te laat is. Dit is geen
spelletje. Het is een zaak van leven en dood. De dood van ons hele land, ons
volk, onze vrijheid.

trio *zingt* mannen *zingen*

Meneer mijn man Ben nodig thuis.

is nodig thuis. Mijn wijf alleen

Hij kan dat in het bedrijf, schieten niet. dat kan niet.

Hij kan het niet. Ik wil het niet.

Hij durft het niet. Ik kan het niet.

Ik wil het niet. Ik durf het niet.

cornelis Als je wilt blijven leven, vecht dan mee. Of wil je dat straks je boerderij in vlammen opgaat? Je vrouw verkracht, je kinderen afgemaakt? Weet je wat Fransen met boeren doen? Ze slachten je als een varken, snijden je keel door, steken je ogen uit en rukken je ingewanden uit je lijf. Ze snijden je geslacht eraf en vreten het op.

stilte; dan gaan ze zwijgend weer aan het werk

gijsje *zingt*

Henk,

steeds ben jij in mijn gedachten

Ik kan niet wachten

je weer te zien.

Ben je nog in leven?

Verlang je ook naar mij misschien?

henk Ik durfde het u niet eerder te vragen, meester. Maar nu moet ik het weten. Waarom heeft u geen écht leger op de been gebracht?

cornelis Te weinig tijd Henk. We zijn te laat. Soldaten uit alle windstreken bij elkaar krijgen duurt zo lang. Soms haalt de tijd je in, denk je te lang na voor je besluit.

pamflet

‘Massale desertie aan de IJssel!
Alle mannen gaan naar huis!
Het leger is veel te klein!
Welke onnadenkende witte aap
is hieraan schuldig?’

9 zes weken later

Zes weken later in Den Haag. (16 april 1672)

Gijsje en Henk zien elkaar. Aarzeling.

gijsje Ben jij het?

henk Ja.

gijsje Ik was zo ..

henk Ik ben er nog.

gijsje Fijn.

henk Ja?

gijsje Ja. Ja. Ja!

henk Fijn.

gijsje En nu?

henk Nu moet ik alweer weg. Hij heeft zijn zomerkleren nodig.

gijsje O. En jij?

henk Ik heb geen zomerkleren, alleen dit.

gijsje Zoveel mogelijk uit trekken. Dan heb je zomerkleren.

henk Hè?

gijsje Laat maar.

Heb je nog aan me gedacht? Daar aan de IJssel?

henk Wanneer heb ik niet aan je gedacht.

gijsje Ik heb zoveel aan jou gedacht. Ik wil dat je hier blijft. Iedereen loopt daar toch weg?

henk Hij heeft zijn zomerkleren nodig.

gijsje Waarom ben je zo gehoorzaam?

henk Dat is mijn werk.

gijsje Gehoorzaam zijn dat is je werk?

henk Ja, dat is mijn werk. Maar niet moeilijk praten nu. Ik wil naar je kijken.

gijsje Je kijkt raar.

henk Het kan lang duren voor ik je weer zie.

gijsje Ik ga heus niet dood. En jij ook niet.

henk Dat weet je niet. Nu is het echt oorlog.

gijsje Ja en de Prins vecht straks tegen de Fransen.

henk Weet je wel hoeveel Fransen eraan komen?

gijsje Jaha, veel. Maar de Prins houdt ze tegen, dat weet ik gewoon zeker. En anders is er nog die waterlinie. Fransen haten water.

henk Die waterlinie werkt nog niet. Het water staat te laag. Het heeft al weken niet geregend. Het weer is te rustig. Er is geen wind, niks.

gijsje Wat weet jij veel.

henk Ik hoor wel eens wat.

gijsje Trouw met me.

henk Wat zeg je?

gijsje Trouw met me. Nu.

henk *staart haar verbluft aan*

gijsje Wil je niet?

henk Ik wil jou meer dan wat ook.

gijsje Dus we doen het?

henk Zodra de oorlog voorbij is.

gijsje De dominee zegt dat de oorlog een straf is, omdat we in zonde leven.

henk Bangmakerij.

gijsje Vind je dat omdat die baas van jou dat vindt?

henk Vind jij dat wij in zonde leven?

gijsje Van wie hou je het meest?

Van hem of van mij?

Henk zwijgt.

Iedereen vindt Johan en Cornelis de Witt onbetrouwbaar.

henk Jij ook?

gijsje Ze storten ons land in de afgrond. Dat is misdaad, Henk, zware zonde. Dus zij verdienen zware straf, niet wij.

henk *legt zijn hand op haar mond*

Ssst...

gijsje Ik ben bang, Henk.

henk Ik ook. Het antwoord is ja.

gijsje Wat bedoel je?

henk Ja, ik wil met je trouwen.

Ze zoenen. Het koor zingt, licht spottend:

mannen *zingen*

En toen kwam hij

en alle knoppen sprongen
henk Elke dag opnieuw. Tot de dood ons scheidt.
vrouwen *zingen*
En hij zag haar
en alle vogels zongen.

10 cornelis naar zee

Dezelfde avond in Den Haag. (16 april 1672)

Cornelis ziet Henk en Gijsje elkaar zoenen, kucht.

henk Meester, u hier?

cornelis Heb jij een meisje?

henk Ja meester.

cornelis Zo.

En is ze van onbesproken gedrag?

Henk zwijgt, maakt contact met Gijsje

koor *zingt*

Zo viel de liefde aan,
versmolten zich hun blikken.

Wat ging hun hart tekeer,
ze dansten op de tikken.

cornelis *haalt Henk bij Gijsje weg*

Verberg je iets Henk? Ik vraag: staat ze aan de goede kant?

henk Ze maakt zich zorgen meester.

cornelis Ik ook Henk, ik ook.

Cornelis pakt jeneverfles

gijsje *zingt*

Hart aan hart, ziel aan ziel,
gaan we tot het einde toe.
En nog daarna,
want onze liefde overleeft de dood,
is groter dan groot.

henk Wat gebeurt er met ons als de Fransen komen?

cornelis Dan vechten we.

henk De prins leidt het vechten, toch?

cornelis Dat is wel het minste dat we van de prins mogen verwachten.

henk Maakt de prins een kans, meester?

cornelis Het Franse leger is drie keer zo groot als het onze. Alle hoop is gericht op de waterlinie.

henk Waarom bent u hier?

cornelis Ik moet naar zee. Engeland heeft ons de oorlog verklaard.

henk Op zee bent u op uw best meester. U brak de ketting bij Chatham en versloeg de Engelse vloot.

cornelis Dat was helemaal geen ketting. Dat is een mythe, een sprookje. Waarom willen jullie toch alles geloven wat als een spannend verhaal klinkt?

henk Het spijt me meester.

cornelis De Engelsen spannen samen met de Fransen, dat kan niet anders. Hebben ons land vast al verdeeld op een kladje bij het diner. Engeland de kust, Frankrijk de rest. En weg is onze vrije Republiek, voor eeuwig van de kaart geveegd.

henk Heb vertrouwen meester.

cornelis Vertrouwen in wat? In God? In Oranje? In de heldhaftigheid van het Nederlandse volk? In de lafheid van de vijand? In mezelf? Niemand is nog te vertrouwen. Overal is het gevaar.

henk Het lijkt wel of u bang bent.

cornelis Elk onheil kleurt het land Oranje. Als het volk bang wordt wil het een verlosser.

henk En die verlosser is de prins?

cornelis Luister. Jouw familie is al lang verbonden aan die van mij. Ik vertrouw je als een zoon. Ik wil dat jij aan het front blijft en goed om je heen kijkt.

henk Als spion?

cornelis Ja.

henk En u naar zee zonder mij?

cornelis Ja.

henk Wie moet u dan aankleden?

cornelis Ik neem honderd soldaten mee.

henk Soldaten kunnen dat niet.

cornelis Hè?

henk De hele dag met een geweer of zwaard in de weer geeft eeltige handen. Daar krijg je geen knopen mee dicht.

cornelis Nee...? Stop met dat gezwets!

henk Wat moet ik doen dan?

cornelis Ik wil dat je oren en ogen openhoudt en mij over alles informeert.

Wees dapper, Henk. Houdt stand. Adieu. *af*

henk Behouden vaart, meester.

11 de fransen vallen binnen

Twee maanden later. (12 juni 1672)

jelle Het was een heldere nacht. Die 12^e juni 1672.

ilse *zingt*

Bij Lobith,

waar de Rijn

ons land in stroomt.

jens Je kon de sterren zo uit de lucht plukken.

ilse *zingt*

De regen was zichzelf vergeten.

Alles was gortdroog.

De rivier lag lager dan ooit.

henk Het gebeurde aan de Rijn.

Daar heeft een boer de Fransen de weg gewezen.

truus Hij kon niet anders.

ilse *zingt*

Bij Lobith,

waar de Rijn

ons land in stroomt.

Bij de Schenkenschans

dat eiland bij het Tolhuis.

henk Bij een splitsing van de Rijn is een doorwaadbare plaats.

ilse *zingt*

Bij laag water.

henk Loop je zo ons land in.

ilse *zingt*

Bij laag water.

henk Stel je voor: een leger van 120.000 soldaten, stopt bij een boerderijtje,
klopt aan de deur en vraagt de weg.

jens 'Est-ce que vous savez ou est la route á traverser du Rhin?'

jelle 'Ja hoor, komt u maar even mee.'

henk Dan is zo'n man toch een verrader?

Of is het sowieso een sprookje dat verhaal?

truus Ze namen ons kind, zetten een pistool op het hoofdje. Ze schoten het
dood. Toen kreeg ik een pistool op mijn hoofd. Mijn man heeft de weg
gewezen. Daarna schoten ze hem dood. Voor mijn ogen.

henk Het fort bij Lobith was verlaten. Het Tolhuis was verlaten. Uitgerekend
daar was ons leger weggetrokken. Dat snap je toch niet?

12 aan het front

De volgende dag aan het front bij de prins.

(13 juni 1672)

pamflet

‘Het fort bij Lobith was onbemand!

Dood aan de debiel die daartoe opdracht gaf!’

volk *zingt*

Het fort bij Lobith onbemand?

Alarm, alarm!

De Fransman die is in het land.

Alarm, alarm!

Moord, verkracht en steekt in brand.

Alarm, alarm!

Er loert verraad. Vecht Prins! Vecht Prins!

Alarm, alarm!

prins *zingt*

At Lobith’s border treason is committed.

Immediately I need to know who did it.

At Lobith’s border treason is committed.

Every traitor I will see beheaded.

zuyl *zingt*

Heel goed neef, verraad, hou het op verraad.

Het is niet uw schuld,
dat móet duidelijk zijn.

prins *zingt*

The Betuwe is full with Frenchmen,
while we are miles away at river IJssel.
That's unacceptable!
They'll attack us in the back.

zuyl U moet zich terugtrekken op Utrecht.

prins *zingt*

To retreat is not my cup of tea, uncle.

zuyl De vernedering van gevangenschap ligt ook niet in uw aard.

prins *zingt*

That will never happen.
Than I'll prefer to die.

zuyl *zingt*

Als u dood bent, hebben we niets meer.
Zonder u zijn we reddeloos verloren.

13 *guerre éclair*

Tien dagen later aan het front bij de prins.

(24 juni 1672)

pamflet

‘Welke idioot heeft ons verraden aan de grens?!

De Fransen overspoelen ons land!

Ze moorden iedereen uit!’

zuyl Groningen en Friesland roepen hun manschappen terug. Ze willen zichzelf en hun eigen steden verdedigen. Overijssel geeft zich over aan de bisschop van Münster.

prins *zingt*

A country full of sissies this is.

What’s the use of fighting anymore?

hoestbui

zuyl *zingt*

Alleen Nijmegen biedt echt verzet.

De Betuwe wordt geplunderd,

duizenden zijn op de vlucht.

truus *zingt*

Hou me vast.

Wie houdt me vast
nu alles is verloren?
Mijn man, mijn kind,
alle twee vermoord.
Hun kreten blijf ik horen.

trijn zingt

Hou me vast.
Te groot die last.
Zijn dood blijft op mijn netvlies.
Zijn laatste blik
al troebel, bloeddoorlopen.
Hoe moet ik leven in dit niets?

trien zingt

Hou me vast.
Wie houdt me vast
nu alles is verloren?
Mijn huis verbrand
met vader nog in bed.
Zijn kreten blijf ik horen.

volk zingt

Alarm, alarm!
De Fransman die is in het land,
Alarm, alarm!
moord, verkracht en steekt in brand.

Alarm, alarm!

Er loert verraad. Snel, vlucht! Vlucht, snel!

Straks is het te laat.

henk Doesburg, Arnhem, Zutphen, Deventer, Zwolle, Kampen, Amersfoort, allemaal geven ze zich over. Alstublieft meneer de Fransoos, hier de sleutel van de stad. Ik loop met alle vluchtelingen mee. Er zit niks anders op. Eerst had ik nog een paard, maar de oude man en vrouw die ik erop zette reden er vandoor. Drie dagen loop ik al. Af en toe een slok water met wat droog brood. Het beeld van Gijsje houdt me op de been.

trees&jan *zingen*

Hou me vast.

Wie houdt me vast

nu alles is verloren?

prins Waarom laat Utrecht mij niet binnen

en die walgelijke Lodewijk wel?

zuyl Nijmegen is ook gevallen, neef. We hebben alleen nog Friesland, de stad Groningen, Zeeland en Holland. Het is onvermijdelijk, we moeten ons terugtrekken achter de waterlinie.

prins Ik ben geen lafaard.

zuyl Ook geen zelfmoordenaar.

prins Ik geef niet op.

zuyl Bezin u Prins.

prins *zingt*

No one will stop me

of fighting king Louis.

I will forever be his enemy.

14 opstand

Rond dezelfde tijd in het hele land.

kira Nooit eerder in de Republiek

zoï greep paniek zo om zich heen.

trio *zingen*

In de Republiek.

rosine Nooit eerder in de Republiek

kira waren mensen zo bang.

trio *zingen*

In de Republiek.

zoï Nooit eerder in de Republiek

rosine waren arme mensen zo kwaad op de rijken.

kira Op de regenten.

zoï Op de dikbuiken met hun mooie kleren,

rosine de grachtenhuis paleisbewoners.

kira Die wilden er vandoor

zoï met hun koetsen en paarden,

rosine hun VOC aandelen,

kira hun vergulde bestek,

zoï hun goud en juwelen.

rosine Hun overvolle koetsen en schepen

kira blokkeerden de grachten, kanalen en wegen.

zoï In elke stad brak opstand uit.

trio *zingen*

Opstand

in elke stad.

15 samenzwering

Rond dezelfde tijd in Den Haag. (24 juni 1672)

pamflet

‘Er klopt iets niet!

De Franse opmars gaat onnatuurlijk snel!

Welke godvergeten gluiperd heeft ze geholpen?!

Drie maal raden.’

dominee Degenen die verantwoordelijk zijn voor deze oorlog begaan een zware zonde.

Zij stellen de wetten van de staat boven de wet van God. Dat is duivels. Ze verdienen zware straf. God ziet alles. Hij ziet twee broers die zich boven God verheffen. Johan en Cornelis de Witt. Deze duivels moeten diep vallen.

deel van het volk *zingt*

We zijn uitgeleverd!

We zijn verkocht en uitgeleverd!

Wie gaf daartoe bevel?

Het regentenspul,
die broers de Witt

dat laffe stel.

pamflet

‘De Witt is corrupt!

Zij lieten Lodewijk het land in!

Hoeveel miljoen kregen ze daarvoor?!’

volk *zingt*

Oranje is de kleur van de zon.

Oranje is de kleur van de hoop.

Zonder zon heeft het leven geen kracht.

Zonder hoop heerst het zwart van de...

onder onsje, zacht

amalia De mensen zijn in paniek.

zuyl Er moet nu ingegrepen worden.

dominee Ja, de situatie is onhoudbaar.

amalia De prins moet zo snel mogelijk stadhouder worden.

zuyl Hij moet alle macht krijgen. Alleen dan kan ons land gered worden.

amalia Het is nu of nooit.

zuyl Wat doen we met de broers de Witt?

dominee Elke levende De Witt is een bedreiging voor de prins.

zuyl We moeten niet terugschrikken voor een definitieve oplossing.

amalia Houd je in Frederik. Geen brokken nu.

zuyl Wilt u liever langer wachten Maman?

amalia *zwijgt*

dominee God staat aan onze kant.

zuyl Laat mij maar. Ik regel het wel.

dominee en Amalia af

zuyl Tichelaar?

tichelaar Heer Zuylestein?

zuyl Ik heb je nodig. *fluistert hem instructies in het oor*

16 thuis

De volgende dag in Den Haag. (25 juni 1672)

gijsje *zingt*

Henk, leef je nog? Henk!

Alles stort in elkaar.

Ik voel het in mijn botten,

in mijn maag en darmen.

Ons land wordt één groot abattoir.

Henk, leef je nog? Henk!

Ik wil een kind, een huis,

wat werk om te verdienen.

Ik wil weten wat de dag mij brengen gaat,

niet met mijn lijf vol schrik

bij elk bericht gaan grienen.

Straks stort alles in elkaar,

ligt er geen steen meer op een ander.

Iemand moet dit stoppen,

ons land wordt één groot abattoir.

Henk, leef je nog? Henk!

Henk komt.

gijsje Henk! *omhelzing* Hoe is het?

henk Kapotte voeten. Blaren.

gijsje Heb je gevochten?

henk Nee. We lagen daar voor niks, moesten zo snel mogelijk weg. We zijn verraden.

gijsje En nu? Moet je nu weer weg?

henk Weet ik niet. Laten we snel trouwen.

gijsje Eind van de zomer? Is de oorlog misschien voorbij. Als de Prins eenmaal Stadhouder is wordt alles anders.

henk De Prins Stadhouder?

gijsje Soms weet ik dingen zeker die nog moeten gaan gebeuren. 21 augustus.

henk 21 augustus? Wordt de prins dan stadhouder?

gijsje Nee dan gaan we trouwen. Was mijn oma jarig. De liefste van allemaal.

henk Ja, laten we trouwen op de liefste van allemaal dag.

gijsje Hebben we genoeg geld?

henk Hij heeft me drie maanden vooruit betaald. Goed hè?

gijsje Nogal makkelijk als je zo rijk bent. Jij vindt alles goed wat die man doet. Je ziet niet dat hij tot een groep mensen behoort die dit land naar de bliksem helpt. Zakkenvullers zijn het, allemaal.

henk Zijn familie is al heel lang heel rijk.

gijsje En waar komt dat allemaal vandaan die rijkdom? Dat moeten ze toch van iemand hebben gestolen?

henk Rijkdom diefstal? Hoezo?

gijsje Macht. Machtigen dwingen anderen voor ze te werken. Ze geven je een schamel loon en de rest houden ze zelf.

henk Ik word toch niet gedwongen voor ze te werken? Waar heb je het over?

gijsje Waarom beledig je mij?

henk Beledig ik jou?

gijsje Je doet alsof ik dom ben.

henk Dat bedoel ik niet.

gijsje Maar je doet het wel.

henk Jij begrijpt me niet.

gijsje Ik begrijp je al te goed.

henk Ik zeg niet dat je dom bent.

gijsje Ik zeg ook niet dat je dat zei.

henk Je bent gewoon in paniek.

gijsje Helemaal niet.

henk Jawel, dat ben je wel.

gijsje Het is oorlog Henk, alles stort in elkaar.

henk Maar niet wij, jij en ik.

gijsje Ik wil dat je me serieus neemt.

henk Dat doe ik toch?

gijsje Ik wil dat je weg gaat bij die de Witt.

Ik kan er niet meer tegen. Ik wil niet trouwen met een man die zichzelf belazerd.

henk Wat doe ik?

gijsje Jij hoort daar niet, maar dat dringt niet tot je door.

henk Is dat zo? Belazer ik mezelf omdat ik in De Witt geloof? Omdat ik blijf nadenken in deze gekte? Dat ik me niet laat inpakken door al die schreeuwerige pamfletten? Want dat heb ik van hem geleerd: blijf nadenken. Blijf nadenken Gijsje.

Gijsje loopt weg.

Gijsje!

Gijsje af

Denk ik eigenlijk nog wel na? Heb ik wel gelijk? Of heeft zij misschien gelijk?

17 oranje

Anderhalve week later in Den Haag. (4 juli 1672)

pamflet

‘God zij geloofd! De prins is onze stadhouder!

Nu een grote schoonmaak:

alle regentenvarkens eruit!’

volk *zingt*

Zonder zon heeft het leven geen kracht.

Zonder hoop heerst het zwart van de nacht.

Oranje is de kleur van de zon.

Oranje is de kleur van de hoop.

prins *eroverheen tot het volk*

God staat aan onze kant. U kunt op mij vertrouwen. Ik zal de Franse koning het land uitslaan, terug naar zijn protserig Parijs. De Witt verkocht ons aan de Fransen. Van mij krijgt u al dat geld terug. En uw eigen leven, ook dat geef ik u terug. Ik word uw Stadhouder. Dit is een nieuwe tijd.

volk *zingt*

Oranje is de kleur van de zon.

Oranje is de kleur van de hoop.

Zonder zon heeft het leven geen kracht.

Zonder hoop heerst het zwart van de nacht.

18 cornelis terug van zee

Vier dagen later bij Cornelis thuis in Dordrecht.

(8 juli 1672)

Cornelis ziek in bed.

cornelis Henk. Henk!

henk Meester?

cornelis Ramen dicht, dat geblaas daar kan ik niet tegen.

henk Ja meester.

cornelis Bij mij voor de deur zingen voor de prins. Gesar is het. Ik haat mijn stadgenoten.

Je kunt je kont niet keren of ze dwalen. Heel Dordrecht likt de hielen van de prins. O, wat haat ik die Oranjekliek... Mijn broer hebben ze neergestoken. Zwaargewond in bed ligt hij. Heeft de prins meteen de macht gegrepen, terwijl ik de Engelsen op zee versloeg, met de Fransen nog erbij. Maar dat is tot niemand hier doorgedrongen. *pijnscheut* Henk. Henk!

henk Meester?

cornelis Meer kompressen. De pijn is onverdraaglijk.

gijsje *zingt zacht*

Liefje, mijn liefje.

henk Wat doe jij hier?

gijsje *zingt*

Ik kon niet wachten.

cornelis Henk. Henk!

henk Meester?

gijsje *zingt zacht*

Liefje, mijn liefje.

cornelis Waar blijf je nou?

henk Ik kom meester. Gijsje, hij is niet te genieten. Alsjeblieft, ga naar huis.

cornelis Henk. Henk! Waar blijf je nou? En thee. Breng thee.

henk Goed meester.

gijsje *zingt*

Een engeltje heeft mij bericht.

henk Alsjeblieft Gijs, doe normaal.

gijsje *zingt*

Dat kan ik niet, mijn lief.

cornelis Wat is er toch? Praat je met iemand?

henk Nee meester.

cornelis Schiet dan op. En kandij. Breng kandij.

gijsje Wil je geen kind dan?

henk Wat? *zacht* O jee. Echt waar?

gijsje Denk je dat ik helemaal hier heen kom om een potje te liegen?

henk Ssst, alsjeblieft. Hij heeft verschrikkelijke jicht sinds hij terug is van zee.

gijsje Het gaat nu even niet om hem.

henk Alsjeblieft, geen ruzie. Niet nu.

gijsje Ruzie? Ik maak geen ruzie.

cornelis Henk. Henk! Thee, kandij. Verdomme. Lapzwans. Schiet nou toch op.

henk Ik kom meester.

gijsje Ga dan maar gauw naar die lamzak als je dat belangrijker vindt.

henk Ik vind hem niet belangrijker. Ik moet gewoon wennen.

gijsje *zingt (beide coupletten 2x)*

Een kindje, lief kindje.

Een wiegje in ons huis.

Kindje, mooi kindje.

Ik breng je papa thuis.

Hij hoort bij ons

daar is zijn plek

Als hij niet kiest voor ons

dan is hij gek

cornelis Waar heb ik me al die jaren voor ingespannen? Voor wie? Heb ik zoveel ondankbaarheid verdiend? Zeg jij eens wat Henk.

henk Wat wilt u dat ik zeg heer?

cornelis Wat wilt u dat ik zeg heer? Wat is dat voor flauwekul? Heb je geen hersens meer?

Zeg me wat je denkt!

henk Ik denk even helemaal niks heer. Ik vind het erg voor u dat u zoveel pijn heeft. Dat is mijn grootste zorg.

cornelis O... je zou toch thee brengen?

henk *weg; terug naar Gijsje*

gijsje En? Weet je het al?

henk Wat?

gijsje Wat je ervan vindt.

henk Waarvan?

gijsje Dat je vader wordt.

cornelis Daar komt iemand Henk.

henk Wie is dat meester?

cornelis Weet ik niet. Laat maar binnen.

Misschien is dat iemand die wél gedachten heeft.

henk Komt u maar.

tichelaar *zegt niks, loopt meteen naar Cornelis*

gijsje Wat is dat voor onguur type?

henk Geen idee.

gijsje Die kan zo doorlopen?

henk Blijkbaar.

gijsje Je wordt vader...

henk *sprakeloos*

gijsje En ik moeder.

henk Dat. Dat vind ik mooi.

gijsje Wat?

henk Dat jij moeder wordt. Dat vind ik mooi.

gijsje Wat ben je toch een rare.

henk Zo voel ik me ook, raar.

cornelis Wat? De prins doden? Wie denk je wel dat je voor je hebt? Mijn huis uit, onmiddellijk.

Tichelaar af

henk Wie was dat meester?

cornelis Ik heb geen idee Henk.

henk Wat heeft hij u gevraagd?

cornelis Hij wil dat ik mijn ziel aan duivel verkoop. Vertel niemand over dit bezoek.

Ga nu maar. Ik moet alleen zijn.

19 cornelis en henk voor het hof van holland

Drie weken later in Den Haag. (26 juli 1672)

pamflet

‘Cornelis de Witt moet voor het gerecht!

Die smeerlap wil onze prins vermoorden!’

gijsje Zie je wel, hij is een verrader. Zei ik toch?

rechter U bent in staat van beschuldiging gesteld op basis van een
getuigenis van Willem Tichelaar, hier aanwezig, die uw woning heeft
bezoekt op 8 juli jongstleden. Hij verklaart dat u hem heeft gevraagd de
Prins van Oranje van het leven te beroven tegen betaling van 30.000 gulden.

cornelis U mag mij van alles beschuldigen, natuurlijk, dat is uw recht. Zoals
ik mij mag verdedigen, ook tegen idiotie. Ik, en dat geldt ook voor mijn
broer Johan, heb mijn leven in dienst gesteld van de Republiek. Nog vorige
maand heb ik voor ons land de Engelsen op zee verslagen. En morgen zou
ik het weer doen.

Iedere Fransman of Duitser die ons grondgebied
bedreigt zou ik persoonlijk de kop afslaan.

Maar niet de Prins van Oranje. Hoezeer ik ook tegen zijn stadhouderschap
ben. Bestuur door een vorst past niet bij ons land. Een vorst kiest voor zijn
eigen glorie. Ware vrijheid is bestuur door burgers gecontroleerd door

burgers.

Daar sta ik voor. Draai mij de duimschroef aan, breek mijn rug, doe wat u niet laten kunt.

Er is in mij geen plan geweest de prins te doden en dat plan zal er ook nooit zijn. Alleen de Allerhoogste regeert over leven en dood.

Ik heb gezegd.

rechter Bent u Hendrik Smits, knecht van Cornelis de Witt?

henk Ja, edelachtbare.

rechter Heeft u 8 juli jongstleden deze man het slaapvertrek van uw heer binnen gelaten?

henk Ja, edelachtbare.

rechter Kende u deze man?

henk Nee, edelachtbare.

rechter Hebt u gehoord waar het gesprek over ging?

henk Nee, edelachtbare.

rechter Beseft u dat we door uw getuigenis genoodzaakt kunnen zijn de heer Cornelis de Witt op de pijnbank te leggen om de waarheid te achterhalen?

Beul!

Rechter geeft beul een boekje.

beul *tegen Henk*

Lees! Hardop.

volk *zingt door elkaar*

Verraad, verraad.

Erger dan verraad. Hoogverraad!

Wat een walgelijke daad.

Hij moet hangen.

henk Handleiding voor marteling van een landverrader. Armen op de rug binden, de scheen schroeven om. Dan aan de armen optakelen met aan elke grote teen een gewicht van 25 kilo. Vervolgens een half uur flink heen en weer zwaaien, zodat de schouders scheuren.

Daarna 3 uur de pijnbank op.

Henk wisselt een blik met Cornelis. Cornelis knikt.

henk Ik spreek de waarheid heer.

20 valse getuigenis?

Twee weken later in Den Haag. (10 aug 1672)

pamflet

‘Cornelis de Witt ontkent, die smerige leugenaar!

Die pispaal moet ff flink gemarteld!

Kom gauw lieve beul, hak hem in moten!’

gijsje Je moet tegen de rechter zeggen dat je het wel gehoord hebt.

henk Maar ik heb niks gehoord.

gijsje Daar gaat het niet om.

henk Natuurlijk wel. Het is de hoogste rechtbank.

gijsje Daarom juist. Dit is je kans. Jij kunt het verschil maken. Als jij nu

bekent dat je hebt gehoord dat hij de prins wil vermoorden,

dan is alles voorbij.

henk Dus je wil dat ik lieg?

gijsje Ik wil dat je iets doet. Voor ons kind.

henk Waar heb je het over?

gijsje Die meester van jou en zijn briljante broer hebben dit land kapot

gemaakt. De prins heeft een echte kans nodig. Hij kan ons vrede brengen.

Dan is er weer werk, leven we weer normaal.

henk Wat wil je dan dat ik doe?

gijsje De Witt uitschakelen.

henk Door te liegen.

gijsje Het is geen liegen. Jij weet beter dan wie ook dat jouw meester de prins zo ontzettend haat dat hij hem zou kunnen vermoorden.

En dat zeg je gewoon in je eigen woorden.

Dat je dat hoorde. Een beetje.

henk Een beetje?

gijsje Je houdt het gewoon vaag, maar duidelijk genoeg voor een veroordeling.

henk En dan?

gijsje Dan gaat zijn kop eraf.

henk Door mij.

gijsje Door jou. Dan ben jij mijn held. En niet alleen van mij, van ons allemaal.

henk Een held.

gijsje Het gaat om rechtvaardigheid Henk. Mensen die erge dingen hebben veroorzaakt moeten door de rechter veroordeeld worden. Want onder hun fouten hebben anderen te lijden. Dat is toch zo? Die verliezen alles: hun baan, hun geld, hun geluk.

henk Daar gaat het niet om. Als ik lieg ben ik zijn moordenaar.

gijsje Welnee. De beul en de rechters doen dat voor ons.

henk Door mijn getuigenis.

gijsje Mensen zoals jouw baas halen hun schouders op over ons. Over wie we zijn.

Over wat voor ons belangrijk is.

henk En dus moeten ze dood.

gijsje Ja, dan moeten ze dood. En dan ben ik trots op je, op je heldendaad.

21 henk bij cornelis in de cel

Tien dagen later in Den Haag. (19 aug 1672)

cornelis *zingt*

Ben ik dit?

Getrek, geduw van binnen?

Bont en blauw, beurs bebloed.

Oren doof, blik vertroebeld.

Stijf geslagen, ademnood.

Zak vol botten, stukgeslagen.

Onherkenbaar lijf van mij.

henk Waarom heeft u niet bekend meester?

Het had u veel pijn bespaard. U weet wat u deed heer. Als u de prins niet had dwarsgezeten,...

U heeft de prins toch dwars gezeten?

Waarom heeft u niet bekend?

cornelis *zingt*

Is dit de hel?

Henk zet Cornelis op een stoel en wil weg gaan.

cornelis Jij blijft hier totdat ik weet wat jij allemaal in die kop van je hebt zitten. De prins dwars gezeten. Wie heeft de macht in dit land? En wie heeft

wie daarvoor gedwarsboomd?

Nou?

henk Ik wil u niet kwaad maken meester.

cornelis Dat doe je wel.

henk De prins heeft ervoor gezorgd dat de waterlinie werkt.

cornelis De prins? De prins? Wie denk je wel dat opdracht heeft gegeven de dijken door te steken? Mijn broer! Mijn broer!

henk Rustig meester, rustig.

cornelis De prins strijkt de pluimen op van ons werk.

henk Hij houdt de Fransen tegen.

cornelis Stop nu met praten over de prins, Henk.

henk Goed meester.

cornelis Jij kunt mijn knecht niet meer zijn.

Het is onverdraaglijk dat jij denkt dat ik fouten heb gemaakt.

henk Ieder mens maakt fouten meester.

cornelis Een meester wordt niet door zijn knecht terecht gewezen.

henk Ik wil alleen begrijpen meester.

cornelis Wat begrijpen?

henk Waarom dit allemaal gebeurt. U hier, gefolterd. Uw broer weg. De prins..., excuus, de prins... stadhouder én opperbevelhebber, toch.

U was mijn held, altijd, maar...

cornelis Ga naar de prins Henk. Vraag het hem. Hij weet wat er gebeurt. Niet wij. Ik begrijp er helemaal niks van, niks. Mijn broer en ik, we zijn uitgeschakeld, weggezuiverd. Van de ene op de andere dag. Zo ben je een held,

die godbetere een gezamenlijke vloot van twee vijanden verslaat. Zo ben je een gedoodverfde moordenaar van de nieuwe machthebber. Terwijl je niks anders doet dan eten, slapen, drinken en je plicht. Als je het begrijpt, kom het me dan vertellen. Ingerukt!

henk Adieu meester.

22 eindoplossing

Dezelfde dag, 's avonds in Den Haag.

(19 aug 1672)

De prins zwijgzaam aanwezig.

dominee De rechters zijn te laf. Laat ons de laatste stap doen.

zuyl Morgen. Het is nu of nooit. We pakken ze allebei. Zorg dat Johan de

Witt zijn broer komt ophalen. Ik breng schutters en matrozen. De wachters
lokken we weg.

dominee Laat u niet zien, Prins.

zuyl U blijft in het legerkamp en komt pas terug als het gebeurd is.

prins *knikt, hoestbui*

dominee God zij met ons.

23 woeste woede

De volgende ochtend in Den Haag.

(20 aug 1672)

pamflet

‘Ze hebben Cornelis de Witt vrijgesproken! Zijn ze nou helemaal van de pot gerukt?! Omkoperij is het!

De hoogste rechtbank is corrupt!

Kom naar het gevang!’

dominee Door de hel gezonden is dat stel!

Ze kunnen niet ongestraft blijven! Als de rechters het niet doen, doen we het zelf!

Drijf deze duivels uit en alles wordt normaal.

tichelaar Ze laten hem vrij! Hij mag gaan,

die prinsenkoorndenaar! Sta op Den Haag, dit klopt niet. De rechtbank is corrupt. Laat hem niet gaan! Neem het recht in eigen hand. Nu! Laat hem niet gaan!

volk *zingt*

Dood, dood, dood aan De Witt!

rijg, rijg, rijg ze aan het spit!

lien Hé, wacht eens. Ik ken jou.

henk Mij?

lien Ja, jij ja. Jij bent van De Witt. Ik ken jou.

henk Je heb het mis. Ik ken jou niet.

lien *roept*

Ik weet het, ik weet het!! Jij bent zijn knecht!

Hier zit er één, ééntje die erbij hoort! De knecht van Cornelis de Witt! Die zit hier!

henk *duikt weg*

lien Waar is ie nou? Hé, hé!

pamflet

‘Die walgelijke broers,
die de Witten moeten hangen!
NU!!’

henk Gijsje! *zoekt* Gijsje!

volk *zingt op de achtergrond gedurende hele scène.*

Oranje Boven, De Witten onder.

Wie anders denkt krijgt op zijn donder.

Dood, dood, dood aan De Witt

Rijg, rijg, rijg ze aan het spit.

henk Gijsje! Kom mee. We moeten hier weg. Dit gaat niet goed.

gijsje Wat heb je? Ik wil hier blijven, nu gaat het gebeuren.

henk Wat gaat gebeuren?

gijsje Het recht, gerechtigheid.

henk In deze chaos?

gijsje Wij zijn het volk. Wij willen geen boeven die ons regeren.

zingt mee

Dood, dood, dood aan De Witt

Rijg, rijg, rijg ze aan het spit.

henk Hij is toch vrijgesproken?

gijsje Ach Henk, hou nou toch op. Wie denk je dat die rechters waren?

Regenten. Net zo corrupt en verdorven als De Witt.

henk De prins is toch stadhouder? Hij heeft dit bepaald.

gijsje Bezoedel de prins niet. Hij is geen rechter. Hij vecht.

henk Hij had hier moeten zijn.

gijsje *slaat hem*

En nou hou je op!

henk *probeert haar in de houdgreep te nemen, lukt niet meteen*

Beheers je, kat! Ik ben bang. De sfeer hier is verrot. Ze zijn waanzinnig.

gijsje Ze zijn uitzinnig van blijdschap. Want er gaan koppen rollen.

henk Je weet niet wat je zegt.

gijsje Kijk om je heen. Niemand gaat hier weg voordat ze dood zijn.

henk Je kunt niet iemand zo maar doodslaan.

gijsje Iemand? De Witt, daar gaat het om. Vergif is het die broers. Alles hebben ze kapot gemaakt.

henk Dat is niet bewezen.

gijsje Jij zou het bewijzen.

henk Ik heb het niet gedaan.

gijsje Wat niet?

henk Ik heb het niet gezegd.

gijsje Wat?

henk Dat ik het hoorde. Van dat moordplan.

gijsje Je liegt.

henk Nee, ik lieg nooit.

gijsje Zeg dat het niet waar is.

henk Hij is vrijgesproken, dus hij is onschuldig.

gijsje Je had een held kunnen zijn.

henk Ik moet naar hem toe.

gijsje Nu?

henk Dit moet stoppen.

gijsje Ben je gek geworden?

henk Juist niet.

gijsje Je gaat niet.

henk Wel.

gijsje Je moet bij mij blijven, ik draag je kind.

henk Misschien kan ik hem nog redden.

gijsje Je kunt niet zo maar weglopen.

henk Ik loop niet weg, ik ga terug.

gijsje Zie je niet wat je doet? Als je naar die duivel teruggaat, is het uit.

henk Ik moet.

gijsje Lafaard. Donder maar op. Red de duivel maar. Ik wil je nooit meer zien.

henk Dit is niet echt. Een malle molen, een maalstroom. Gijsje!

volk Nu of nooit! Nu of nooit!

24 de moord

Dezelfde dag, 's middags in Den Haag.

(20 aug 1672)

gijsje Zijn broer is bij hem! Die wil hem meenemen! Laat ze niet gaan! Die stinkende glad-alen, vertrap ze! Kom op, ga die gevangenis in! Beuk de poort stuk!

koor *zingt zacht Dies Irae onder de tekst door*

cornelis Ik schrik wakker, droomde over Dordrecht, de rivier. We waren weer kinderen, Johan en ik. Is er geschreeuw, gestommel, de deur die openzwaait. Tien, vijftien man, schutters stormen binnen. Een hele grote komt op mij af, wil me slaan, maar breekt een bedspijl. Mijn broer rukt zijn hemd open en zegt: 'Mannen, is het om mijn leven te doen? Schiet dan maar meteen.' Johan heerst over zichzelf. Ik niet. Ik ben het niet waard zijn broer te zijn.

Dies Irea gezongen onder monoloog Cornelis

Dies irae, dies illa

Dag der toorn, o die dag

Solvat saeculum in favilla,

zal de wereld in de as vergaan

Teste David cum Sibylla.

zoals voorzegt door David en de Sibylle.

Quantus tremor est futurus,

Welk een angst zal er zijn

Quando judex est venturus,

wanneer de rechter zal komen

Cuncta stricte discussurus!

om alles streng te oordelen

gijsje Leg ze op de slachtbank! Gooi ze voor de leeuwen! Nu!

koor *zingt Tuba Mirum onder de tekst door*

cornelis Uit mijn ooghoek zie ik dat er één in mijn schoenen piest.

‘Prinsenmoordenaar!’ Het galmt en eechoot de kamer door met ontelbare scheldwoorden. Ik word in mijn kraag gegrepen, moet staan en schoenen aan. Als naalden steekt dat. Natte voeten, alles doet me pijn.

Ze gooien me de kamer door, de deur uit. Ik stoot mijn kop, mijn elleboog en voor ik het weet val ik van de trap. Nog net ontwijk ik een beddenplank die me wordt nagegooid. Ik roep vaarwel naar Johan, die ik in een flits nog zie.

Hij bloedt in zijn gezicht. Kaarsrecht loopt hij,
slaat alle geweren omhoog en de schutters uit het lood.

Tuba Mirum gezongen onder monoloog Cornelis

Tuba mirum spargens sonum

De bazuin, een zonderling geschal

verspreidend

Per sepulcra regionum,

over de graven van alle landstreken,
Coget omnes ante thronum.

zal allen vóór de troon ontbieden.

Mors stupebit et natura,

Dood en leven zullen verstommen,

Cum resurget creatura,

wanneer de schepping zal herrijzen

Judicanti responsura.

om zijn rechter rekenschap te geven.

gijsje Miezerige mannetjes. Banger dan een varken voor de slacht! Vooruit
verraders, honden, naar het schavot!

koor *zingt Liber Scriptus onder 1e deel tekst Cornelis/Henk*
dubbelmonoloog

Liber scriptus proferetur,

Het boek met aantekeningen zal worden
aangebracht

In quo totum continetur,

waarin alles staat opgetekend

Unde mundus judicetur.

waarop de wereld zal geoordeeld worden.

henk Komt mijn meester door de deur daar, strompelend. In zijn kimono.

Meester! Wat hebben ze met zijn schoenen gedaan? Meester!

Doodstil ineens. Alleen het geschreeuw van
de schutters tegen die twee.

cornelis Het is warm buiten. Vol starende ogen. Degens, hellebaarden, musketten. Iemand heeft me bij mijn nek, ik word wild vooruit geduwd. Maar daar is geen ruimte. Met moeite wijkt de menigte, die doodstil is. Ik word geslagen, getrapt. Ik hoor Henk.

gijsje Slappe knieën hebben ze. Waar is jullie arrogante, opgeklopte waardigheid gebleven?

Smerige landverraders!

koor *zingt Judex ergo onder rest scène*

Judex ergo cum sedebit,

Als dan de rechter zetelen zal,

Quidquid latet apparebit.

zal al wat verborgen is verschijnen,

Nil inultum remanebit.

niets zal ongewroken blijven.

Quid sum miser tunc dicturus?

Wat zal ik, ellendige, dan te zeggen hebben,

Quem patronum rogaturus,

welke pleiter zal ik vragen,

Cum vix justus sit securus?

als zelfs de rechtvaardige nauwelijks zeker is?

henk

Flink voortgeduwd,

mijn meester en zijn broer.

cornelis *spreekt door Henk heen*

Onder de poort door. De zon op de Plaats

verblindt me, ik

Mijn meester struikelt. struikel over een stoep.

Ze slaan op zijn hoofd Ze lopen over me heen,

met hun kolven. beginnen met de

kolven van hun

Hard, keihard. geweren te slaan.

Iemand met een dolk Ik zie weer de rivier,

springt van het afdak uit de Grote Kerk

van de herberg. klinkt zingen.

Een degen wordt Het schreeuwen

gestoken, alsof hij en slaan blijft.

een stuk garend vlees is. Een scherpe pijn,

Hij komt niet meer een dolk?

overeind. Alles brandt, alles

Ik moet naar hem toe. draait, alles zwart.

Hij beweegt niet meer.

Te laat.

gijsje Eén is er dood, nu nog die ander!

koor *zingt Rex Tremendae onder begindeel monoloog Henk*

Rex tremendae majestatis

*Vorst met geduchte majesteit,
qui salvandos salvas gratis
die genadig heelt wie verdient geheeld
te worden,
salva me, fons pietatis
red ook mij, bron van genade!*

henk Zijn broer wordt omsingeld. Een schot door zijn achterhoofd. Met
geweerkolven slaan ze op hem in. Toch licht hij zijn hoofd nog op.

Ze slepen met hem. En met mijn meester.

God hebben hun ziel. In een halve cirkel om de lijken heen. Schieten. Ze
schieten zich helemaal leeg. Rook. Is dat applaus? Gegrom?

gijsje Dood zijn ze dood! Gerechtigheid!

Vreet ze op, die rotte varkens, vermorzel ze!

Koor zingt Juste Judex onder monoloog Henk

henk Gieren. Roofdieren. Hyena's. Uitgehongerde, wilde katten. Alles
pakken ze, stelen ze.

Alles wat los en vast zit. Snijden het in stukken en smeren er zoveel
mogelijk bloed aan. Waarom in godsnaam? Die man daar koopt het. Dat
stuk hemd, vol bloed. Voor 10 stuivers. Een stuk hemd! Rent er één met de
mantel van heer Johan langs de Vijverberg.

Ze zijn nu dood, laat ze toch liggen, kleed ze niet uit. Moeten ze zo
eindeloos gegeseld worden? Wat moet die vrouw? Vingers afsnijden? Wat
rukt die man aan Johan's tong?

koor zingt Juste Judex onder monoloog Henk

Juste Judex ultionis,
Rechtvaardige Rechter der Wrake,
Donum fac remissionis
schenk mij de gave der vergiffenis,
Ante diem rationis.
nog vóór de dag der rekenschap.

Ingemisco tanquam reus,
Ik zucht, als de zondaar die ik ben,
Culpa rubet vultus meus;
van de schuld kleurt mijn aangezicht
rood,
Supplicanti parce, Deus.

God, wees deze smekeling genadig!

gij'sje Slacht ze als een varken! Snij ze aan flarden. Ruk ze stuk, vertrap ze!

koor *zingt Inter Oves onder monoloog Henk*

henk Mijn meester. Ook een vinger, nee twee.

Allemaal. Een oor, zijn neus. Zijn tepels, haar.

En wat doet die? Nee. Een oog. Hij slikt het door. En die? Het geslacht? Eraf.

Hij slikt het door.

koor *zingt Inter Oves onder monoloog Henk*

Inter oves locum praesta,

Bereid mij een plaats tussen uw schapen,

Et ab haedis me sequestra,

*zonder mij af van de bokken,
Statuens in parte dextra.
en laat mij staan aan uw rechterzijde.*

Confutatis maledictis

*Wanneer de vervloekten zijn verslagen
Flammis acribus addictis,
en aan de verterende vlammen prijsgegeven,
Voca me cum benedictis.
roep mij dan onder de gezegenden.*

gijsje Ruk die valse harten uit! Snij weg, laat niks bestaan zoals het was!

koor *zingt Oro Supplex onder monoloog Henk*

henk Het hart. Het hart van heer Johan.

Steeds weer gooit die jongen het in zijn gezicht. Steeds weer. Die rijke lui,
uit die koetsen daar trekken hun portemonnee. Ze betalen. Betalen voor een
vingerkootje, een oor, een oog. Waarom? Waarom?

koor *zingt Oro Supplex onder monoloog Henk*

Oro supplex et acclinis,

*Ik bid u, deemoedig en neergeknield,
Cor contritum quasi cinis,
en mijn hart bijna tot as gekrompen,*

Gere curam mei finis.

draag zorg voor mij in mijn laatste uur.

henk En Gijsje, Gijsje wat doe je? Niet doen, niet die darmen eruit. Nee, niet die darmen om je heen alsof... Niet jij...

Waar kijk ik naar? Ze slepen de lijken naar het schavot. Niet eens lichamen meer.

25 bij de prins

Die avond aan de waterlinie bij de prins in Alphen aan de Rijn. (20 aug 1672)

Het Dies irae gaat door, zonder zang.

prins Ik beloon al degenen die dit teweeg brachten. Tichelaar, een jaargeld krijg je zolang ik leef. We zijn verlost van de duivel zelf. God heeft het blijkbaar zo gewild. Verder wil ik er nooit meer een woord over horen. Geen onderzoek, geen rechtszaak, niets.

26 henk alleen

Die nacht in Den Haag. (20 aug 1672)

Koor zingt Lacrimosa onder monoloog Henk.

koor *zingt*

Lacrimosa dies illa,

Die tranenrijke dag,

Qua resurget ex favilla

waarop uit zijn as verrijzen zal

Judicandus homo reus.:

de zondige mens, om geoordeeld

te worden.

Huic ergo parce, Deus:

Ontzie dan deze mens, mijn God;

Pie Jesu Domine:

Here Jezus lief,

Dona eis requiem. Amen.

schenk hen de rust. Amen.

henk Ik heb hier niet aan meegedaan. Dit heb ik niet gedaan. Ik heb geen schuld hieraan.

Ik ben geen moordenaar. Nee, echt niet.

Ik heb het gezien. En toen ik het zag geloofde ik niet dat het gebeurde. Maar het gebeurde echt. Mensen hebben mensen aan stukken gescheurd, opgevreten, opgesneden, lid voor lid verkocht. Verdiend aan een weerzinwekkende moord.

Dit is niet wat ik wou. Ik wilde gerechtigheid.

Dat alles anders werd. Dat de oorlog stopte. Dat het gewone leven terugkwam. Niet dit, niet dit angstaanjagende monster.

gijsje Alle kleurloze troep is verschroeid tot as!

Nu kan het vuur van de nieuwe zon onbekommerd stralen!

henk Ik wilde de prins, ja. Ben ik daarom schuldig? Ik wil zelf beslissen.

Wat goed is, wat kwaad. Kan dat? Kan ik mijn eigen kwaad zien? Gijsje.

Gijsje!

Geen kind. Geen Gijsje. Henk. Ik ben alleen nog Henk. Geen werk. Geen huis. Alleen Henk.

historische achtergrond

In 1672 is de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden het rijkste en machtigste land van Europa. Dat maakt de grootmachten om ons heen jaloers.

Er is telkens conflict met Engeland over de dominantie op zee. Johan de Witt, Raadpensionaris van Holland en daarmee de machtigste man van het land, heeft dan ook een ijzersterke vloot opgebouwd die onder leiding staat van Michiel de Ruyter.

In Frankrijk is Lodewijk de xiv aan de macht, eerzuchtig en snel gekwetst. Hij zou zijn rijk graag laten begrenzen door de Rijn en wil af van al de Hollandse schepen in zijn havens. Johan de Witt heeft hem verhinderd de Spaanse Nederlanden te veroveren door een bondgenootschap aan te gaan met Spanje. Lodewijk zint op wraak. Maar dat ontgaat De Witt, die tijdelijk zonder ambassadeur in Parijs zit. Frankrijk is jaren lang een bondgenoot geweest maar heeft nu een geheime coalitie met Engeland gesloten. Twee Duitse bisschoppen sluiten zich daarbij aan, Münster en Keulen. Als Lodewijk met 120.000 man naar Lobith opstoot, is er nauwelijks een landleger om hem te stoppen.

Onder dreiging van een naderende oorlog krijgt de jonge Prins van Oranje steeds meer aanhang. Hij staat in de coulissen, want formeel heeft hij geen

macht. Maar onder druk van de omstandigheden verovert hij die. Zijn ‘partij’ lanceert een vloed aan pamfletten waarin De Witt wordt zwartgemaakt. Hij wordt kapitein-generaal van het leger.

Als Lodewijk aanvalt stoot hij direct door tot de Waterlinie die Holland beschermt.

De Betuwe wordt uitgemoord door zijn plunderende soldaten. Tegelijkertijd verovert ‘Bommen Berend’, bisschop van Münster, Overijssel en belegert Groningen.

In heel de Republiek breekt paniek uit. Iedereen vlucht naar Holland. Engeland blokkeert de kust, de handel ligt stil. In die chaotische situatie wijst bijna iedereen, opgehitst door pamfletten, naar Johan de Witt. Er wordt een aanslag op hem gepleegd.

Broer en rechterhand Cornelis de Witt wordt beschuldigd van het plannen van een moordaanslag op de prins. Hij wordt gevangen gezet. Johan de Witt neemt ontslag als Raadpensionaris om zijn broer te kunnen verdedigen. Cornelis wordt vrijgesproken, maar kan De Gevangenpoort niet verlaten door een blokkade van prinsgezinden. Uiteindelijk worden beide broers uit de gevangenis gesleept en vermoord. Een moord die moet lijken op een volksgericht, maar die is voorbereid door familie van de prins.

De Witt of Oranje kwam tot stand in nauwe samenwerking met regisseur Mirjam Koen en ging bij TAFEL VAN VIJF in première op 3 oktober 2014 in Theater aan het Spui, Den Haag

henk Chiem Vreeken/ Pieter Verelst

gijsje Lavalu

cornelis Herman van Baar

prins Harald Austbø

zuylestein Alex Molenaar

amalia Annika Schima

dominee/ jan Jelle van der Meulen

tichelaar Tjalling Schrik

rechter/ joost Jens Oosterloo

beul/ joris Tom Jansen

mien/ trien Mirjam van Wijk

lien/ trees Anne Ketelaar

sien Ilse Tanis

pien/ truus Michelle Smit

fien/ trio Kira Kool

trijn/ trio Zoï Duister

trio Rosine Langbroek

Regie: Mirjam Koen

Muziek, compositie en uitvoering: Susies Haarlok:

Wessel Schrik bas/electronica

Tjalling Schrik drums

Harald Austbo cello

Arthur Wagenaar
toetsen

www.susieshaarlok.nl www.tafelvanvijf.nl

Dank aan: Liesbeth Coltof en Peer Wittenbols

Herman van Baar (1957) is sinds 2005 theatermaker, -schrijver en artistiek leider van TAFEL VAN VIJF muziektheater, waar hij ook speelt, schrijft en regisseert. Hij studeerde aan de Vrije Universiteit en de Toneelacademie Maastricht en hij maakt vanaf 1984 jeugd- en jongerentheater. Hij was betrokken bij de oprichting van verschillende theatergezelschappen: 't Muztheater (1984), Sonnevanck (1990), Het Syndicaat (1996) en Wayward (2002) en speelde bij Huis aan de Amstel, Artemis, MAX., het NNT en trad op in verschillende muziektheaterproducties. Sinds 1994 heeft hij ook geregisseerd bij Het Syndicaat, Sonnevanck, de Kaap, de HKU ('t Fortuyn), de Citadel en Schnawwl (Nationaltheater Mannheim). Naast zijn werk bij TAFEL VAN VIJF regisseerde, schreef en speelde hij van 2006 tot 2011 bij Theater Sonnevanck in Enschede.

Toneelwerk

Ad&Eefje (en het verloren paradijs) – 2015

De Witt of Oranje – 2014

Mama Moesa – 2013

Waterwolf – 2011

Lucky Track – co-schrijver Flora Verbrugge – 2010

Clara en Franciscus – co-schrijver Matthias Mooij – 2009

Oma's Rat – op basis van improvisaties van Annemarie Feltmann op de collectie Rijksmuseum Twenthe – 2007

Roodkapje – co-schrijver Flora Verbrugge – 2007

Henkelmannetje – naar het prentenboek van Harriët van Reek – 2006

Kommer en Courage – co-schrijver Flora Verbrugge – 2006

Ikie Hoort Alles – 2005

Featherweight – co-schrijver Andrew McKinnon – 2005

Brain Salad – co-schrijver Andrew McKinnon – 2004

Look At Me – co-schrijver Andrew McKinnon – 2003